

Az OTKA 43225 sz. „A Ráday Könyvtár 18. századi kötéseinek feldolgozása”

című program

2003–2006 (2007). évi szakmai beszámolója

A Ráday Gyűjteményben egy évtizede folyik Ráday Gedeon könyvtára köteteinek kötésszemponitú feldolgozása a Ráday Levéltárban ma is hozzáférhető forrásanyag, elsősorban a könyvkötőszámlák alapján. A kutatás utolsó öt évének eredményei:

Feldolgozott kötetek:

2003-2004: Összesen **177 db** könyv kötésleírását készítettük el, köztük *Josef Franz Baumgartner* könyvkötő munkáit is. Az általunk már korábban, levéltári források alapján ismert kompaktor 1765-ben kiállított, **46 db** mű kötetését dokumentáló számlájáról **31 db** munkát azonosítottunk. A kötetek kiemelése és kötésszemponitú feldolgozása után sikerült bővítenünk *Baumgartner* bélyegzőkészletét, és további **16 db** könyvről állapítottuk meg a stíluskritikai vizsgálat eredményeként, hogy *Baumgartner* műhelyében kötötték. A **31 db** munkából **6 db** művet már korábban leírtunk, de a könyvkötő személye csak a számla behasonlítása után vált ismertté számunkra.

2005: *Alexander (Sándor) König* könyvkötő *Pozsonyban* működött 1735-1738 között. *Segesváry Viktor* monográfiája [A Ráday könyvtár 18. századi története. Bp. 1992. (A Ráday Gyűjtemény tanulmányai. 4.)] alapján ismerjük a Ráday Gedeon számára is dolgozó könyvkötőt. Az általa említett számlák közül az első három, (1735. október 11., 1736. június 22., 1736. október 22.), amely Gedeon nevére szól, fennmaradt a Ráday Levéltár állományában. Segesváry is utal rá, hogy ezek a számlák azonos tételekre vonatkoznak, vagyis ugyanannak a munkának az elszámolását többször is elküldte *König Rádaynak*, miután a megrendelő nemes késlekedett kifizetni őt. Az utolsó elszámoláson (1736. okt. 22.) a többször sürgetett többkötetes munkának még egy plusz kötet szerepel, nyilván ezt később adta oda *Ráday Könignek*. A számlákon olvasható, és azonosított könyvek közül csak két kötet található meg a Ráday Könyvtár anyagában. Több munkáját és ezáltal több bélyegzőjét is ismerjük *id. Fischer Jánosnak*. Kötései közül *hármát*, valamint *Josef Franz Baumgartner* műhelyében készült könyvek közül *négyet* azonosítottunk stíluskritikai alapon a könyvtár állományából. A *Baumgartner-kötéseket* szövegszerkesztőbe írtuk. Az adatok ellenőrzése, pontosítása után ez az anyag is konvertálható lesz az azóta elkészült adatbázisba.

A jelentős mennyiségű, leírt, de eddig műhelyhez, könyvkötőhöz nem kapcsolható köteteket bélyegzőik, illetve készítéstechnikai sajátosságaik alapján szorosabb csoportokba soroltuk.

2006: Azonosított és könyvkötészeti szempontból feldolgozott kötetek: **53 db**. A könyveket stíluskritikai vizsgálat és könyvkötőszámla alapján egy kiadvány kivételével *Jakob Müller* munkáiként azonosítottuk. *Jakob Müller* könyvkötő számláján több mint kétszáz tétel olvasható. Az évek folyamán 115 munkát azonosítottunk, 66 kötetéről stíluskritikai vizsgálat alapján állapítottuk meg, hogy *Müller-kötés*. 2006-ban kutatásunk középpontjában *Jakob Müller* munkái álltak. A műhelyéből ismert könyvtermés mennyisége, bélyegzőkészletének gazdagsága miatt a *Müllerhez* köthető, egykor *Ráday Gedeon* tulajdonában lévő kiadványok katalógusának *internetes publikációját* készítettük elő. A kötetéstörténeti adatbázist *dr. Sajó*

Tamás készítette el. 2007 májusától *Jakob Müller* kötése az interneten, a hozzá kapcsolódó dokumentációval együtt hozzáférhető a Ráday Gyűjtemény honlapján (www.rgy.hu). Az adatbázis anyaga a későbbiekben folyamatosan bővül majd, hiszen a tíz év alatt feldolgozott, ismert, vagy eddig még műhelyhez nem köthető kötések adatai így válnak majd elérhetővé a kutatás és az érdeklődők számára.

Fényképezett dokumentumok

2003-2004: Összesen **419** kötet fényképeztünk

2006: Már leírt kötetek (van karton): **48 db**

Kötészeti szempontból még feldolgozatlan kötetek (nincs karton): **330 db**

Összesen: **378 db**

A fotók elkészítését *Vékás Magdolna* fotóművész végezte. A *Jakob Müller* kötéseiről készült fényképanyagot a világhálón is közzétettük. Az interneten a korábban készített fotókat a könyvek gerincéről szkennelt képekkel egészítettük ki. Ezt a munkát *dr. Sajó Tamás* végezte.

Külső könyvtári, levéltári kutatás

2006: Az *ELTE Egyetemi Könyvtárban* *Jakob Müller* győri könyvkötő szakirodalomból ismert munkáját (*Calendarium Jauriense. 1760. vö. Koroknay Éva: Győr régi könyvkötészete. In. Mksz, 1955. 88-110.*) azonosítottuk. J 87 jelzeten a naptár ma is az *Egyetemi Könyvtár* tulajdona. Levonatot készítettünk a *Calendarium Jauriense* már említett példányának táblájáról. A *Calendarium...* kötését nem díszíti az általunk ismert *Müller-bélyegzők* egyike sem, a példányt nem is kötötték bőrbe. A győri *Jakob Müller* műhelyében készült kötés narancsszínű, aranyozott egészpapír-kötés.

Koroknay Éva cikke alapján Győrben (2006. november 20–22.) végeztünk kutatásokat a győri *Kisfaludy Károly Megyei Könyvtárban*, a *Xantus János Múzeumban*, *Győr Megyei jogú város Levéltárában*, valamint az evangélikus egyház könyvtárában. A könyvészeti szakirodalom ismer *Jakob Müller* nevű könyvkötőt, könyvkereskedőt, nyomdászt Pesten és Győrben is. (vö. *V. Ecsedy Judit, J. Halász Margit* munkái). A győri *Jakob Müller* még élt, és működött 1778-ban, a *Ráday Gedeon* számára készült könyvkötő-számlafüzet keltezésének idején. Győrben levonatokat készítettünk a *Koroknay* által *Müller-kötésként* feltüntetett kötetekről (5 db.). A kézbevett könyvek kötése részleteiben sem tartalmaznak olyan motívumokat, amelyek alapján feltételezhetnénk az azonosságot az általunk ismert *Jakob Müller* munkáival. A *Ráday Könyvtár* anyagában *Jakob Müller* kompaktor által kötött könyvek mind jellegzetesen 18. századi, aranyozott gerincű egészbőr vagy márványozott egészbőr kötésben készültek. A Győrben leírt példányok többsége szintén bőrkötés (egy könyv papírborítású), de egy korábbi stílusban készítették azokat. Valószínű, hogy az egyébként 18. századi kötetek (protokollumok, artikulus-gyűjtemény, céhszabályzat, összeírás) műfajuk miatt kerültek nem korszerű ill. a papírborítás esetében igénytelenebb kötésbe. A levéltárban megtaláltuk *Jakob Müller* győri kompaktor végrendeletét és olvastuk nevét a helyi polgárokról készült összeírásokban is. Személyére vonatkozóan egyelőre nem találtunk olyan adatot, amely alapján feltételezhetnénk, hogy a győri *Jakob Müller* könyvkötő azonos azzal a *Jakob Müller* kompaktossal, aki *Ráday Gedeon* számára is kötött könyveket. Egyelőre azonban csak a győri *Jakob Müller* könyvkötőt ismerjük azok közül a kompaktorok közül, akik az általunk vizsgált időszakban még éltek és működtek. A szakirodalomban könyvkötőként, kiadóként és könyvkereskedőként is ismert, győri származású, pesti *Jakob Müller* ekkor már nem él. *Ráday* könyvkötőjének és a győri *Jakob Müller* személyének tisztázása még további kutatásokat igényel.

Előadások, publikációk

2005: Cikket adtunk le a *Ráday Gyűjtemény Évkönyve* számára, amely a 2003. október 3-án, Sárospatakon, az *Egyházi kultúra Magyarországon és Európában a 15. század végétől a 18. század közepéig* c. konferencián elhangzott előadásnak a 2003-2004. évben elvégzett munka adataival bővített változata.

2005. október 27–29. között résztvettünk *A Batthyányak évszázadai* c. konferencián, ahol *Csenki Éva* előadást tartott a Batthyány-könyvtár kötéseiről. Érdekes szempont további kutatásainkhoz, hogy két 18. századi gyűjtő könyvtárának külső képe, a kötetek külleme is mennyire árulkodik a köztük levő, anyagi, társadalmi különbségről, kapcsolataikról, eltérő lehetőségeikről, érdeklődési körükről. Az előadás tanulmánykötetben is megjelent. (*Csenki Éva: Az Iparművészeti Múzeumban őrzött Batthyány könyvtár kötéseiről. In. A Batthyányak évszázadai. Tudományos konferencia Körmenden 2005. Szombathely-Körmend, 2005. 331–334.*)

2006: Eddigi eredményeinkről előadást tartottunk az EKE-szomszédolás keretében **2006. április 27-én.** A *Ráday Gyűjtemény Évkönyve 11.* kötetében megjelent összegző tanulmányunk (*Borvölgyi Györgyi-Csenki Éva: A Ráday Könyvtár történeti kötéseinek feldolgozása. IRGYÉ. 11. 152-160. p.*)

2007. június 26-án bemutattuk a munkánk eredményeit dokumentáló adatbázist Szombathelyen, az Egyházi Könyvtárak Egyesülése éves közgyűlésén.